

УДК 330.111.62

БРАЙЛОВСЬКИЙ ІЛЛЯ,*кандидат економічних наук,**старший науковий співробітник ДП "Наукова спілка Донбасу"*

ТЕОРІЯ СУМІСНО-РОЗДІЛЕНИХ ВІДНОСИН ЯК МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

У статті аргументовано тезу щодо теорії сумісно-розділених відносин як головної основи аналізу сутності, економічного змісту, механізмів і протиріч розвитку державно-приватного партнерства. Дану тезу підтверджено практикою формування інвестиційних ресурсів та реалізації інтересів сторін в процесі виконання проектів державно-приватного партнерства.

Ключові слова: державно-приватне партнерство; сумісно-розділена власність; інтереси сторін-учасників відносин державно-приватного партнерства.

Постановка проблеми. В економічній теорії протягом майже всієї історії її становлення досить багато уваги приділялося аналізу різних аспектів взаємовідносин державного і приватного секторів економіки. На сучасному етапі економічного розвитку державно-приватне підприємництво проявляється у феномені державно-приватного партнерства (ДПП). Через певну новизну даного економічного феномену (його офіційна історія починається в останні десятиріччя ХХ ст.) *теоретичні засади державно-приватного партнерства в економічній науці також знаходяться на етапі становлення.* Щоправда, у закордонній науковій літературі феномен державно-приватного партнерства досліджується вельми активно, що визначається активним використанням системи відносин і інститутів ДПП в різних формах його прояву і в різних сферах соціально-економічного життя суспільства. На нашу думку, виявлення сутності та змісту ДПП, а також механізму розвитку і протиріч, що супроводжують цей процес, можливе на основі *еволюційно-генетичного* аналізу та спираючись на методологію сучасної економічної науки. В скрижальях її методології гідне місце посідає *теорія сумісно-розділених відносин.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова література відбиває широку площину дослідження ДПП. Так, найбільш поширеним є фінансово-інвестиційний аспект розвитку ДПП. Цей аспект розглядає переважно кількість вчених, серед яких одну з останніх публікацій представив С.М.Фролов [1, с.18-22]. Соціально-економічні аспекти ДПП досліджує Н.В.Філіпова [2, с. 258-262]. Широкий спектр проблем державно-приватного партнерства - від визначення сутності до класифікації форм, визначення пріоритетних сфер розвитку і соціальних наслідків державно-приватного партнерства досліджує Ф.В.Узунов [3, с. 133-135; 4, с. 113-115]. Особливості інституціонального середовища для впровадження державно-приватного партнерства є предметом аналізу О.Ю.Самойлікова [5, с. 23-28]. М.Ю.Маісурадзе виявляє передумови розвитку державно-приватного партнерства [6, с.11-14]. Широке коло наукових статей містить аналіз ризиків державно-приватного партнер-

ства, прикладом чого є наукова стаття Н.Н.Манько, у якій автор виклав концепцію управління ризиковими складовими ДПП [7, с. 43-49]. У наукових працях вчених, зокрема у роботах О.В.Длугопольського розглядається зарубіжний досвід ДПП і його уроки для України [8, с.43-49].

Окрім інвестиційного аспекту у колі наукових праць з проблем ДПП переважають дослідження механізмів, форм і сфер розвитку ДПП, національних і галузевих особливостей ДПП, нормативних актів щодо розвитку ДПП, а також переваг і вад ДПП, чинників розвитку і чинників гальмування розвитку ДПП, організаційних форм ДПП тощо.

Значно менше наукових праць присвячено дослідженню концептуальних аспектів формування й розвитку державно-приватного партнерства. Щодо теорії сумісно-розділених відносин, то не існує жодної наукової праці, де ця теорія розглядається як основоположне підґрунтя державно-приватного партнерства. Більш того, в аспекті розвитку державно-приватного партнерства теорія сумісно-розділених відносин не згадується зовсім. Отже необхідно дослідити ще й такий аспект державно-приватного партнерства, як його, на наш погляд, генетичне джерело - теорія сумісно-розділених відносин.

Метою статті є аргументація тези щодо теорії сумісно-розділених відносин як головної основи аналізу сутності, економічного змісту, механізмів і протиріч розвитку державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Щодо теорії сумісно-розділених відносин як методологічного підґрунтя державно-приватного партнерства, то справедливо зробити наступне зауваження. Відомо, що означена теорія виникла на початку ХХІ століття, тоді як феномен державно-приватного партнерства виник значно раніше. Проте, відомо також, що теорія - об'єктивний результат суб'єктивної творчої діяльності людей. Теорії або представляють систему гіпотез, або відбивають реально існуючі явища, коли вони усвідомлюються людьми. Система економічних відносин держави і приватних підприємств (ДПП) реально існувала (в самих різних формах)

з давніх часів. *Саме вона (система ДПП) вресити-ресит і обумовила висновок, що починаючи з ранніх форм відносин держави і приватних партнерів вони (відносини) базуються на принципі сумісного використання приватних ресурсів для реалізації цілей і інтересів партнерів - учасників проекту.* Такого висновку ми дійшли, досліджуючи генезис і сучасні форми взаємодії державного і приватного секторів економіки.

У процесі відносин державно-приватного партнерства, з одного боку, концентрується ресурсна база реалізації спільних проектів, а з іншого боку, виникають суперечності сторін-учасників ДПП, а також різні ризики партнерів (наприклад, політичні, економічні, соціальні, технологічні), що потребує певних механізмів їх розв'язання для ефективного досягнення цілей. Як доводить практика, сучасні масштабні інфраструктурні проекти потребують значної кількості ресурсів і об'єктивно передбачають участь державних і приватних економічних суб'єктів. При цьому ресурсна база містить елементи приватного й державного. У такому сенсі вона є розділеною. Проте, ресурси використовуються сумісно. Після закінчення проектів об'єкт ДПП може залишатися або державною, або приватною власністю, або частково державно-приватною відповідно до контракту певного проекту та його законодавчої бази.

Такий стан речей підтверджує висновок щодо *теорії сумісно-розділених відносин як головної методологічної основи аналізу сутності, економічного змісту, механізмів і протиріч розвитку ДПП. Дану теорію було обґрунтовано відомим вітчизняним вченим, представником харківської школи політичної економії А.А.Гриценком [9, с.50-58]. Щодо відносин ДПП, ми вважаємо, що сумісними є відносини об'єднання фінансових, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів для спільної реалізації проектів, а розділеними є відносини власності, відносини щодо розподілу ризиків, а також щодо одержання і привласнення вигод від реалізації проектів державно-приватного партнерства.*

Такого висновку ми дістали, аналізуючи первинні форми (протоформи) взаємодії держави і приватних підприємств [10]. Виникнення феномену відкупів, корсарства, концесій тощо, обумовлювалося тим, що державі для реалізації своїх функцій були потрібні певні ресурси, в першу чергу фінансові. Через нерозвиненість інститутів держави вона не могла в повній мірі та в необхідні на поточний момент терміни самотужки реалізувати свої економічні, політичні та інші інтереси. Для розв'язання проблеми держава делегувала частину своїх функцій і надавала частину належних їй ресурсів приватному сектору, який, з одного боку, задовольняв фінансові потреби держави, а з іншого, частково перебирав на себе функції держави і отримувал економічний прибуток. *Отже практично з моменту свого інституційного оформлення держава почала вступати у певні відносини з приватним сектором економіки, який на різних етапах розвитку мав різні форми. Серед форм такої взаємодії виокремилися певні партнерські відносини, тобто відносини, які базувалися на взаємовигідній основі з сумісним використанням певних ресурсів держави і приватних партнерів та розподілу між ними прибутку від цих відносин. Специфіка бізнес-партнерства в тому, що кожна зі сторін, залишаючись власником своєї частки капіталу, сумісно використовує власний капітал, бажаючи реалізувати власні інтереси, одержати різні преференції від співробітництва з партнером.*

Якщо розглядати історичну еволюцію економічної теорії у зв'язку з практикою її використання, то висновок щодо сумісно-розділених відносин як методологічного підґрунтя дослідження державно-приватного партнерства витікає сам собою. Так, концепція і практика французького меркантилізму, що проводив уряд Ж.-Б.Кольбера, дала міцний поштовх активному впливу держави на діяльність приватного капіталу. Здійснювалося сумісне фінансування будівництва доріг і каналів, що полегшувало й здешевлювало сполучення виробників і споживачів і було необхідною умовою й підґрунтям розвитку торгівлі, а відтак - збагачення й зміцнення держави і приватних підприємств.

Об'єктивність сполучення інтересів держави і приватних економічних суб'єктів підтверджено також практикою реалізації концепції фізіократів, спрямованої на поповнення державної казни і розвиток підприємництва. До того ж, концепція фізіократів стала певним механізмом розв'язання суперечностей державного і приватного секторів економіки.

Щодо теорії А.Сміта, то в ній, по суті, поставлене питання про суперечність інтересів суспільства (держави) й приватних підприємств. Вчений виділяє види діяльності, які хоча й "приносять незліченні вигоди всьому суспільству", але за природою своєю такі, що прибутку від них не зможе "виручити вкладених у них витрат" окремої особи або декількох приватних осіб. Утримання таких суспільних підприємств є обов'язком держави, оскільки, як показала практика, при реалізації функцій загальноекономічного призначення, існують межі індивідуальної господарської ефективності [11, с.165-187].

Про суперечність інтересів держави і приватних підприємств і про механізм їх розв'язання йдеться у наукових працях Дж.С.Мілля. Вчений наголошував на необхідності "розумних меж функцій і сфер діяльності держави". Він підкреслював що уряд повинен визначити приватному підприємству умови діяльності, які забезпечують загальну вигоду, або зберегти за собою таку над ним владу, аби вигоди від монополії могли діставатися суспільству. Дж.С.Мілл обґрунтував тезу, яка отримала в наші дні розвиток у вигляді системної концепції державно-приватного партнерства, *заснованої на ідеї функціональної природи ДПП.* Він вважав повністю виправданим надання в цих галузях концесії - форми ДПП з правом держави на певних умовах *отримати назад у своє ведення* важливі для суспільства підприємства, або продовжувати здійснювати контроль й регулювання цін на послуги, які ними надаються. Не менш сучасною є й думка про те, що держава може бути власником каналів і залізниць, не займаючись безпосередньо їх експлуатацією, оскільки приватні компанії, які орендують їх у держави, майже завжди краще експлуатуватимуть їх [12, с.813].

На нашу думку, немає сенсу в даній статті далі розглядати основні економічні теорії в аспекті доказу нашої тези щодо сумісно-розділених відносин як основи ДПП, оскільки аналіз генезису і теоретичного обґрунтування ДПП був предметом нашого дослідження в інших статтях, опублікованих у відкритому друці. *Розглянуті основні напрями економічної думки від початку виникнення економічної науки пропонували своє бачення щодо участі державного й приватного секторів в економіці. Однак, попри різноманіття підходів представників різних наукових шкіл, які часто були діаметрально протилежними, всі вони розглядали про-*

блему взаємовідносин державного й приватного секторів економіки. Це обумовило, що в другій половині ХХ століття з'явилися перші наукові концепції саме співпраці держави і бізнесу, які вилилися у державно-приватне партнерство.

Методологія сумісно-розділених відносин безпосередньо впливає на визначення сутності державно-приватного партнерства. На наш погляд, державно-приватне партнерство є довгостроковим взаємовигідним контрактом між державним органом влади і приватним сектором з метою створення суспільної інфраструктури і надання на її основі послуг, в якому: сумісно використовуються *власні* (приналежні кожній зі сторін-учасників проекту) матеріальні й нематеріальні ресурси державного і приватного секторів; але між державою і приватним сектором *розділяються* ризики, обов'язки, права, а також вигоди. Отже сама практика відносин держави і приватних підприємств підтверджує тезу щодо теорії сумісно-розділених відносин як методологічного підґрунтя формування й розвитку ДПП, а також визначення його сутності.

Висновки

Таким чином, дослідження сумісно-розділених відносин як методологічного підґрунтя визначення сутності, економічного змісту, механізмів і протиріч розвитку державно-приватного партнерства дає можливість наступних висновків:

- в процесі відносин державно-приватного партнерства, з одного боку, концентрується ресурсна база реалізації спільних проектів, а з іншого боку, виникають суперечності сторін-учасників ДПП (щодо частки сторін в інвестиціях, щодо розподілу ризиків, щодо розподілу прибутків від реалізації проектів), що потребує певних механізмів їх розв'язання для ефективного досягнення цілей кожним з партнерів;

- головною методологічною основою аналізу сутності, економічного змісту, механізмів і протиріч розвитку ДПП є теорія сумісно-розділених відносин. Щодо відносин ДПП, то сумісними є відносини об'єднання фінансових, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів для спільної реалізації проектів, а розділеними є відносини власності, відносини щодо розподілу ризиків, а також щодо одержання і привласнення вигід від реалізації проектів державно-приватного партнерства;

- роль і значення сумісно-розділених відносин проявляється в тому, що, по-перше, вони сприяють подальшому розвитку так званої змішаної економіки, обумовлюють альянс держави з приватною ініціативою у формі змішаної економіки з метою забезпечення плідної співпраці держави й приватного сектора, коли ресурси цього сектора поєднуються з державними "інтервенціями", спрямованими на досягнення цілей, не підвладних автоматизму ринкових механізмів. По-друге, сумісно-розділені відносини обумовлюють неухиль-

не зростання господарського впливу держави, під прямий контроль і регулювання якої підпадають все нові види діяльності;

- розвиток системи сумісно-розділених відносин підтверджується розвитком системи корпоратизації, різноманітністю сучасних інституціональних форм і моделей ДПП, які саме і будуються на об'єднанні ресурсної бази для виконання проектів державно-приватного партнерства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фролов С. М. Фінансові аспекти публічно-приватного партнерства / С. М. Фролов, Р. А. Єремейчук // Економіка розвитку. - 2013. - № 4. - С. 18-22.
2. Філіпова Н. В. Роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку країни / Н. В. Філіпова // Вісник Хмельницького національного університету. - 2012. - Т. 1. - № 6. - С. 258-262. - (Сер. : Економіка).
3. Узунов Ф. В. Роль державно-приватного партнерства у побудові соціально орієнтованої економіки України / Ф. В. Узунов // Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - № 15. - С. 133-135.
4. Узунов Ф. В. Класифікація форм державно-приватного партнерства / Ф. В. Узунов // Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - № 17. - С. 113-115.
5. Самойліков О. Ю. Особливості інституціонального середовища для впровадження державно-приватного партнерства у науково-технічній та інноваційній сфері в Україні / О. Ю. Самойліков // Проблеми науки : міжгалуз. наук.-практ. журнал. - 2013. - № 11. - С. 23-28.
6. Маїсурадзе М. Ю. Передумови розвитку державно-приватного партнерства в Україні / М. Ю. Маїсурадзе // Економіка та держава. - 2014. - № 2. - С. 11-14.
7. Манько Н. Н. Концепція управління ризиковими складовими державно-частного партнерства / Н. Н. Манько // Інновації та інвестиції. - 2011. - № 3. - С. 42-45.
8. Длугопольський О. В. Державно-приватні партнерства: зарубіжний досвід і уроки для України / О. В. Длугопольський, А. Ю. Жуковська // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 3. - С. 43-49.
9. Гриценко А. А. Совместно разделенные отношения: труд, собственность и власть / А. А. Гриценко // Экономика Украины. - 2003. - № 6. - С. 50-58.
10. Брайловський І. А. Генезис протоформ державно-приватного партнерства / І. А. Брайловський // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. - 2012. - № 1 (52). - С. 47-51. - (Серія "Економічні науки").
11. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит ; [пер. с англ. ; предисл. В. С. Афанасьева]. - М. : Эксмо, 2007. - 960 с.
12. Милль Дж. С. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии / Дж. С. Милль ; [пер. с англ. ; биогр. очерк М. И. Туган-Барановского]. - М. : Эксмо, 2007. - 1040 с.

Брайловский Илья,

кандидат экономических наук,

старший научный сотрудник ДП "Наукова спілка Донбасу"

ТЕОРИЯ СОВМЕСТНО-РАЗДЕЛЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ ОСНОВАНИЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КАТЕГОРИИ И ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

В статье обоснован тезис о теории совместно-разделенных отношений как главной основы анализа сущ-

ности, экономического содержания, механизмов и противоречий развития государственно-частного партнерства. Данный тезис подтвержден практикой формирования инвестиционных ресурсов и реализации интересов сторон в процессе реализации проектов государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство; совместно-разделенные отношения; интересы сторон участников отношений государственно-частного партнерства.

Brailovskyi Illia,

PhD, senior researcher at the DP "Naukova spilka Donbas"

THE THEORY OF CO-SEPARATED RELATIONSHIP AS THE METHODOLOGICAL BASIS OF THE DEFINITION OF THE CATEGORY AND THE FORMATION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS

The main methodological basis of the analysis of the essence, the economic content, mechanisms and contradictions in the development of PPPs is the theory of co-separated relationship. As for the relationship of PPP, the compatibility is the ratio of the combined financial, labor, intellectual and other resources for the joint implementation of projects, and are separated by property relations on the distribution of risks, as well as the preparation and assignment of benefits arising from the implementation of public-private partnership.

The role and importance of co-separated relationship manifests itself in the fact that, firstly, they contribute to the further development of the so-called mixed economy, states are responsible for the alliance with the private initiative in order to ensure a fruitful cooperation between the state and the private sector, where the resources of this sector combined with the state "interventions" aimed at achieving the objectives of which are not subject automatism of market mechanisms. Secondly, co-separated relationships cause a steady increase in the economic impact of the state, under the direct control and regulation which covers all the new activities.

Development of the system together, separated by a relationship confirmed by the development of corporatisation, the diversity of modern institutional forms and models of PPP, which are based on a combination of resources for the implementation of public-private partnership.

Keywords: public-private partnership; jointly-shared attitude; interests of the parties participating relationship public-private partnership.

REFERENCES

1. Frolov S. M., Yeremeichuk R. A. (2013), *Ekonomika rozvytku*, № 4, pp. 18-22 (ukr).
2. Filipova N. V. (2012), *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, Vol. 1, № 6, pp. 258-262 (ukr).
3. Uzunov F. V. (2013), *Investytsii: praktyka ta dosvid*, № 15, pp. 133-135 (ukr).
4. Uzunov F. V. (2013), *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, № 17, pp. 113-115 (ukr).
5. Samoilikov O. Yu. (2013), *Problemy nauky*, № 11, pp. 23-28 (ukr).
6. Maisuradze M. Yu. (2014), *Ekonomika ta derzhava*, № 2, pp. 11-14 (ukr).
7. Manko N. N. (2011), *Innovatsii ta investytsii*, № 3, pp. 42-45 (ukr).
8. Dluhopolskyi O. V., Zhukovska A. Yu. (2012), *Aktualni problemy ekonomiky*, № 3, pp. 43-49 (ukr).
9. Hrytsenko A. A. (2003), *Ekonomika Ukrainy*, № 6, pp. 50-58 (rus).
10. Brailovskyi I. A. (2012), *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, № 1 (52), pp. 47-51 (ukr).
11. Smit A. (2007), *The Wealth of Nations* (translated), Moscow, 960 p. (rus).
12. Mill Dzh. S. (2007), *Principles of Political Economy*, Moscow, 1040 p. (rus).

© *Брайловський Ілля*

Надійшла до редакції 09.01.2015